

Oponentský posudek disertační práce

ThLic. Michal Umlauf

***Dějinné proměny paradigmát pastorace manželství a rodiny
s důrazem na papežskou exhortaci Amoris laetitia a z ní plynoucí pastorační
imperativy v českém prostředí***

Vypracoval: doc. Michal Kaplánek, Th.D.

ThLic. Michal Umlauf si vybral aktuální téma, které pojal ale dosti zešíroka. Samotný název obsahuje hned tři témata:

1. paradigmata pastorace manželství a rodiny a jejich dějinné proměny
2. papežská exhortace Amoris laetitia (AL) v kontextu předchozích dokumentů magisteria, které se týkaly manželství a rodiny
3. pastorační imperativy pastorace manželství a rodiny v české katolické církvi, které lze vyvodit z AL

Šíři témat odpovídá také struktura práce. První téma zpracoval autor historicky a pojednal o převažujících postojích církve k manželství, jak je lze sledovat v jednotlivých obdobích církevních dějin (kap. 2.1 – 4.2, s. 34-95), čemuž předchází přehled o biblických základech teologie manželství (kap. 1, s. 14-32). Druhé téma navazuje na historické líčení a zrodu exhortace a jejímu vlastnímu obsahu je věnován zbytek čtvrté kapitoly (4.3 – 4.4, s. 96-118). Třetí téma, které je dle mého názoru vrcholem práce, je zpracováno v kap. 6 (s. 153-197), přičemž tomuto tématu nutně předchází kap. 5, která obsahuje pokus o popis historie pastorace manželství a rodiny na území dnešní České republiky (v rámci katolické církve).

Vzhledem ke zmíněné – a zřejmě i záměrné – tematické šíři této disertační práce se autorovi nepodařilo stanovit jednoznačný cíl práce vycházející z jedné hlavní výzkumné otázky. Přesto se nejedná o nějaké bezbřehé pojednání. Ačkoli se autor v odstavci o cíli své práce (s. 9-10) zmiňuje o všech třech výše uvedených tématech, můžeme konstatovat, že obsahy kapitol 1 – 5 připravují čtenáře na 6. kapitolu, která je autorovou syntézou celého tématu a představuje pro českou teologii reálný přínos.

Chceme-li určit přínos předložené disertační práce pro českou teologii, musíme zhodnotit její jednotlivé části, a pak práci jako celek. Přitom je třeba ocenit, že autor čerpal z velkého množství pramenů, a to zejména v italském a českém jazyce.

Biblický úvod do tématu obsažený v první kapitole má spíše encyklopedický charakter. Autor vychází převážně ze sekundární, tedy nikoliv exegetické, literatury. Oproti tomu je vývoj vnímání manželství, rodiny a sexuality v dějinách pojednán ve větší šířce. Ovšem i zde můžeme pozorovat určitou nerovnoměrnost, což je zvláště nápadné, když srovnáme rozsah druhé kapitoly, zahrnující historicky prvních šesti křesťanských staletí (20 stran) s oddíly 3.1 – 3.3, které mají odrážet vývoj pohledu na manželství

v dalších bezmála 1400 létech (15 stran). Nicméně zejména kap. 2.3 Manželství a rodina u církevních otců IV. až VII. století obsahuje velmi významné informace, které jsou nutné k pochopení současných teologických úvah o manželství a rodině.

Přestože stanovení a časové rozvrstvení jednotlivých „paradigmat“ církevního pohledu na manželství může (a mělo by být) předmětem odborné diskuse, myslím, že se autorovi velmi dobře podařilo zachytit vývoj posledních šedesáti let od začátku Druhého vatikánského koncilu (kap. 3.4 – 4.4, s. 67-118). Velmi oceňuji, že autor zvolil za referenční rámec hodnocení tohoto vývoje odpovídající články pastorální konstituce *Gaudium et spes* (47-52), které dle mého soudu odráží skutečnou změnu paradigmatu. Možná by stálo za to, věnovat ještě více pozornosti důvodům vzniku, ale i recepci encykliky Pavla VI. *Humanae vitae*, poněvadž právě ve způsobu přijetí nebo nepřijetí této encykliky jako celku vidím silnou podobnost s recepcí Františkova *Amoris laetitia*. Tak jako velmi cenný obsah téměř celé encykliky *Humanae vitae* byl prakticky zapomenut a předmětem diskuse se stala pouze otázka „dovolených forem“ bránění početí, u reakcí na vydání AL můžeme pozorovat, že většina komentátorů se soustředila na 8. kapitulu této exhortace.

Za užitečný považuji také kritický rozbor exhortace Jana Pavla II. *Familiaris consortio* (s. 81-86), z něhož vyplývá jakési Wojtylovo „ulpívání“ na rigorózní interpretaci *Humanae vitae*. Co se týče nauky papeže Františka, autor vhodně vystihuje jeho přístup slovy „primát osoby a milosrdenství“. Možná by rozboru prospěla ještě širší reflexe teologických východisek tohoto Františkova přístupu.

Vzhledem k tomu, že (praktickým) cílem práce je vyvodit z vývoje církevní nauky o manželství a z exhortace *Amoris laetitia* *pastorační imperativy* pro české prostředí, je pochopitelně součástí práce kap. 5, která popisuje vývoj pohledu katolické církve na manželství v českých zemích, a to v posledních více než dvou stoletích. Zde se autor potýkal s nedostatkem dostupného materiálu, a to zejména k situaci v době tzv. normalizace v 70. a 80. létech 20. století. Ale právě díky tomuto nedostatku můžeme považovat informace, které zde autor přináší za velmi cenné. Nevím o tom, že by se někdo dosud tak poctivě zabýval publikacemi o manželství v dobových periodikách (Duchovní pastýř). Stejně poctivě se autor snaží vystihnout vývoj od začátku 90. let až do dneška.

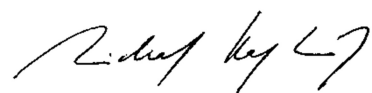
Za nejvýznamnější kapitolu předložené disertační práce považuji kapitolu šestou s titulem *Pastorační imperativy AL a možné pastorační strategie v českém prostředí*. Mám za to, že sedm „imperativů“, které autor vybral, lze jako takové akceptovat a dále rozvíjet. Všechny tyto výzvy se dají zakotvit v učení papeže Františka, ačkoliv jejich výběr a zpracování odpovídá odbornému zájmu autora. Zcela souhlasím s autorem, že je diakonická dimenze také v pastoraci partnerů, snoubenců a manželů v ČR téměř chybí diakonické zaměření. Snad právě proto autor této kapitole věnuje pouze dvě stránky textu (172-174).

Celkově mohu konstatovat, že se autorovi jeho záměr zdařil a že splnil cíle, které si předsevzal. Přesto mám několik připomínek:

- 1) Předložená disertační práce se zabývá příliš mnoha tématy; proto autor nemohl většinu témat pojednat do hloubky.
- 2) Některé exkurzy (např. o synodech na s. 79nn nebo o historii pastorální teologie, s. 119n) považuji za nadbytečné.
- 3) Autor používá některé výrazy, jako gradualita či diskontinuita velmi často, přesto jsem v textu postrádal jejich vysvětlení. Není mi např. jasné, co autor myslel „falešným gradualismem“ na s. 103 (Relatio finalis, 86, na něž se odvolává, takový výraz nepoužívá).
- 4) Autor používá převážně italské a české prameny. Z toho důvodu některé významné prameny chybí, jako například článek J. Mendela o přípravě obou synod o rodině v české katolické církvi (MENDEL, Josef. Christliche Familie – Priorität der katholischen Kirche Tschechiens. In *ET-Studies*, 2020, 283-308).
- 5) Na některých místech jsem měl dojem, že autor trochu míchá časové roviny, když například na s. 166 píše o „uspěchanosti rozhodnutí k manželství“, ačkoliv si je současně vědom toho, že mnoho mladých lidí (v Evropě) žije spolu dlouhou dobu ve společné domácnosti, než se rozhodnou ke sňatku.
- 6) Autor dostatečně nerozlišuje mezi dvěma různými definicemi pastorače, z nichž jedna je zaměřena více eklesiálně, druhá je spíše ovlivněna teorií „pastoral care“ (s. 182-183), přičemž nelze ani jeden z těchto přístupů považovat za specificky český.
- 7) V oddíle věnovaném evangelizaci vyvolává text dojem, jakoby evangelizace byla jen otázkou slov (s. 195-196).

Přes všechny uvedené připomínky považuji disertační práci ThLic. Michala Umlaufa za velmi kvalitní a **doporučuji ji k obhajobě**.

V Českých Budějovicích dne 30. května 2022

doc. Michal Kaplánek, Th.D.
oponent